

II

(Előkészítő jogi aktusok)

EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁG

2006. MÁRCIUS 15–16-I, 425. PLENÁRIS ÜLÉS

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: „Turizmus és kultúra: a növekedés két tényezője”

(2006/C 110/01)

2005. július 14-én az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság úgy határozott, hogy a Működési Szabályzat 29. cikkének (2) bekezdése alapján véleményt dolgoz ki a következő tárgyban: „Turizmus és kultúra: a növekedés két tényezője”

A bizottsági munka előkészítésével megbízott „Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció véleményét 2006. február 21-én elfogadta. (Előadó: Patrizio PESCI).

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság 2006. március 15-én tartott, 425. plenáris ülésén 135 szavazattal 1 ellenében, 3 tartózkodás mellett elfogadta a következő véleményt:

1. Bevezetés

1.1 A turizmus jelentős gazdasági súllyal bír az Európai Unió életében, hiszen az idegenforgalmi tevékenység az Unió GDP-jének 5,5 %-át termeli (ez az arány a tagállamok esetében 3 % és 8 % között változik), és több mint 2 millió vállalkozást érint, amelyek együtt mintegy 9 millió embert foglalkoztatnak. A turizmus fontos hajtóerőt jelent a gazdaság egyéb ágazatai, például az ipar – különösen a divathoz, a közlekedéshez, az élelmiszeriparhoz, a kereskedelemhez kapcsolódó ágazatok, valamint egyéb szolgáltatási ágazatok számára is.

1.2 Az európai turizmus több mint 80 %-a egyéni, illetve családi turizmus, a fennmaradó rész pedig a vállalatok által igénybe vett üzleti turizmus. Az európai családok személyes kiadásainak körülbelül egy nyolcadát költik a turizmushoz kapcsolódó fogyasztásra.

1.3 Európa még mindig a világ leglátogatottabb idegenforgalmi régiója. Oroszországból, Kínából és Indiából – ahol a gazdasági fejlődés következtében ugrásszerűen növekszik a népességén belül a turizmus lehetőségéhez hozzájutók aránya – egyre növekvő számban érkeznek turisták Európába.

1.4 E néhány kedvező körülmény ellenére az Európába irányuló turizmus minden évben egyre inkább háttérbe szorul a gazdaságilag felemelkedő országok által támasztott verseny szorításában. Jelen saját kezdeményezésű vélemény célja felhívni az európai intézmények figyelmét azon pozitív hatásra, amelyet a kultúra gyakorolhat a turizmusra Európában, és

egyben felkérni őket, hogy vállaljanak szerepet az „öreg kontinens” kulturális kincseinek felértékelésében és védelmében. E kulturális örökség ugyanis – az egyéb iparágakban lezajló folyamatoktól eltérően – nem „szervezhető ki”, nem másolható; azaz hatékony fegyvert jelenthet az egyéb földrajzi területek konkurenciája elleni küzdelemben.

1.5 Jelen vélemény megalkotása céljából több találkozóra került sor az Európai Bizottság a turizmus és a kultúra tárgykörében érintett különböző főigazgatóságainak illetékesei és az Európai Parlament néhány képviselője között. Ezenkívül 2005. november 18-án Európa leglátványosabb régészeti lelőhelyeinek egyikén, Paestumban nyilvános meghallgatás zajlott, amelyen politikai intézmények, nemzetközi szervezetek (Unesco), kulturális szervezetek és idegenforgalmi magánvállalatok számos képviselője vett részt. A nyilvános meghallgatás a „Régészeti Turizmus VIII. Földközi-tengeri Vására” keretében került megrendezésre, és lehetővé tette a Földközi-tenger másik partján elhelyezkedő országok képviselőinek a részvételét is.

2. Új lendület a lisszaboni stratégia számára

2.1 A 2005. márciusi Európai Tanács felkérte az Európai Bizottságot, a Tanácsot és a tagállamokat arra, hogy töltsék meg új lendülettel a növekedésről és a foglalkoztatásról szóló lisszaboni stratégiát, és aktívan vegyenek részt a lisszaboni célkitűzések elérésében. Nyilvánvaló, hogy a turizmus és a kultúra jelentős mértékben képes hozzájárulni a növekedéshez

és a foglalkoztatáshoz egyaránt. A növekedés szempontjából ugyanis a turizmus a következő években a legnagyobb fejlődési perspektívákkal rendelkező gazdasági ágazatok egyike: becslések szerint 2006 és 2015 között ebben az ágazatban átlagosan 3,1 %-os bővülés várható. A turizmus a foglalkoztatás szempontjából szintén olyan ágazat, amely jelentős mértékben képes hozzájárulni a munkanélküliség ellen folytatott küzdelemhez. Mivel a turizmusban foglalkoztatottak között magas a női munkavállalók aránya, ezért ez az ágazat a lisszaboni stratégia azon specifikus célkitűzéséhez is hozzájárulhat, amely a női munkavállalók arányának emelésére irányul. ⁽¹⁾ Noha a számítások szerint a következő 25 év során az Európába irányuló turizmus volumene megkétszereződik, növekedési üteme mégis a nemzetközi átlag alatt marad, és még kevésbé éri el a gazdaságilag felemelkedő országok egyes régióiban tapasztalható növekedési szintet. Az idegenforgalom további növeléséhez tehát valamennyi intézmény részéről megfelelő, kedvező intézkedésekre van szükség, hogy az Európai Unió ezen ágazatban vezető pozíciót érjen el a növekedési ütem tekintetében.

3. A kulturális turizmus

3.1 A kulturális turizmus, vagyis a művészet szépségére és a tájak sokszínűségére, a műemlékvárosokra, és a jelentős történelmi örökséget illetve helyi tradíciókat felmutató régiókra alapuló turizmus egyike a legjelentősebb növekedést mutató szegmenseknek. E vélemény célja nem az, hogy a kultúrával kapcsolatos témákat azok összetettségében tárgyalja, hanem annak felmérése, hogy milyen hatással lehetnek a kulturális aspektusok a turizmusra.

3.2 E sajátos szegmensen belül az Európai Unió különösen nagy előnyöket élvez, hiszen ez a világ legnagyobb „kulturális sűrűségű” régiója. Az UNESCO által 137 országban „világörökségi helyszínekként” nyilvántartott összesen 812 kulturális és természeti helyszínből 300 az Unió 25 tagállamának területén található. Ha a jelenlegi négy tagjelölt ország, vagyis Bulgária, Horvátország, Románia és Törökország is csatlakozik a 25 tagállamhoz, a világörökségi helyszínek száma 331-re emelkedik. ⁽²⁾ A *European Cultural Tourism Network* II. éves konferenciája során rendkívül fontos aspektusra derült fény: a Kínából és Indiából Európába látogató turisták tömege kizárólag azon érdeklődésnek köszönhető, amelyet ezen országok polgárai táplálnak az európai kulturális és építészeti kincsek iránt. Ezért az Európai Uniónak és a tagállamoknak továbbra is be kell fektetniük gazdag kulturális örökségük megőrzésébe és a kulturális turizmus támogatásába.

⁽¹⁾ Az ECTN (European Cultural Tourism Network) hálózat adatai szerint a kulturális turizmus közvetlen előnyökkel jár legalább három, a lisszaboni stratégiában kijelölt terület számára, amelyek a következők: 8. terület, a foglalkoztatás növelése, 9. terület, munkaerő, 10. terület: oktatás. A 2003-ban alapított ECTN célja a kulturális turizmus különböző szegmensei közötti együttműködés előmozdítása; a projekt az Európai Unió társfinanszírozásával működik.

⁽²⁾ Az UNESCO (az ENSZ kulturális szervezete) által a világörökség részének nyilvánított helyszínek eloszlása az Európai Unió 25 tagállama között: Ausztria 8, Belgium 10, Ciprus 3, Dánia 4, Észtország 2, Finnország 6, Franciaország 30, Németország 31, Görögország 16, Írország 2, Olaszország 42 (beleértve a Vatikán két helyszínét is), Lettország 2, Litvánia 4, Luxemburg 1, Málta 3, Hollandia 7, Lengyelország 12, Portugália 13, Egyesült Királyság 26, Csehország 12, Szlovákia 5, Szlovénia 1, Spanyolország 38, Svédország 14, Magyarország 8.

3.3 A gazdasági értékeken túl a kulturális turizmus a társadalmi és a civil értékek fejlesztésében is fontos szerepet játszik, elősegíti továbbá az európai integrációt és a népek, valamint a kultúrák közötti párbeszédet. Az európai azonosságtudat fejlesztése csak a változatos európai „mozaikot” alkotó országok, kulturális hagyományok és különbözőségek alapos megismerésével lehetséges. Az „európai tudat válságának” jelenlegi időszakában az európai kulturális értékek támogatása az Európai Unió jövőjébe vetett bizalom és az optimizmus jeleként értelmezhető. ⁽³⁾

3.4 Ezenkívül az Európai Uniónak szerepet kell vállalnia – főként ebben a multikulturalitás szempontjából nehéz időszakban – abban, hogy a kulturális turizmus elősegítése révén is fejlesszi a más népekkel folytatott kulturális és vallási párbeszédet. Különösen helyesnek tűnik ezért az EU azon döntése, hogy 2008-at „A kultúrák közötti párbeszéd európai évévé” nyilvánítja.

3.5 A kulturális turizmus fejlesztése – az európai művészeti kincsek történelmi és társadalmi összefüggéseinek bemutatása, valamint a természeti kincsek feltárása révén – a világ bármely országából érkező turista számára lehetővé teszi Európa kulturális háttérének valódi megértését.

4. Az európai intézmények jelenlegi szerepvállalása

4.1 Az Európai Unió immár több éve foglalkozik az idegenforgalmi ágazattal, illetve a kulturális örökség védelmével és fejlesztésével, noha az idegenforgalmi tevékenységeket – az ezt lehetővé tevő jogi alap hiányában – soha nem tudta közvetlenül finanszírozni. Az új alkotmánytervezés végére tartalmazza ezt a jogi alapot, e szerződés ratifikálása azonban sajnos még nem zárult le. A turizmusban rejlő lehetőségek maximális kihasználása érdekében az EU által mostanáig alkalmazott megközelítés lényegében horizontális jellegű volt: a turizmust olykor a strukturális alapok felhasználásával, olykor pedig közvetett intézkedésekkel, projekteken keresztül támogatta, amelyek – noha egyéb ágazatokra, például a környezetvédelemre vagy a kutatásra irányultak – kedvező hatással voltak a turizmusra is. E látszólag kedvező körülmény ellenére a Vállalkozási és Ipari Főigazgatóság (Idegenforgalmi Ügyosztály) nehezen tud hatékony koordinációt kialakítani a közvetlenül vagy közvetetten az idegenforgalommal foglalkozó más főigazgatóságokkal. Ezáltal semmivé válhatnak azok a pozitív hatások, amelyek a különböző közösségi kezdeményezésekből származhatnak ezen ágazat javára.

4.2 A strukturális alapok vonatkozásában a 2000–2006 közötti időszakban az EU a közvetlenül vagy közvetetten a turizmus ágazatához kötődő projektekre körülbelül 7 milliárd eurót különített el, és körülbelül 2 milliárd eurót szánt kulturális projektekre (Interreg III, Leader+, Urban programok).

⁽³⁾ Az EUROPA NOSTRA (az európai kulturális örökség szövetsége, amelynek célja az európai kulturális örökség felértékelése és védelme; a szövetségnek 40 európai ország, valamint 200, a kulturális örökség védelmével és felértékelésével foglalkozó szervezet tagja) hangsúlyozza, hogy az európai kulturális örökség az európai azonosságtudat, valamint az európai polgárság kifejlesztésének és előmozdításának fontos eleme.

A turizmus és a kultúra tehát összesen mintegy 9 milliárd euró finanszírozásban részesült; fennáll azonban a veszély, hogy ez nem hozza meg a várt eredményt, mivel a strukturális alapokból finanszírozott két említett szegmens kezelésének koordinálása nem a legmegfelelőbb.

4.3 Az Európai Unió kulturális örökség fejlesztésére irányuló kezdeményezései közül különösen sikeres a „Kultúra Európai Fővárosai” projekt. Egy, a Kulturális Főigazgatóság megbízásából nemrégiben készült tanulmány⁽⁴⁾ megjegyzi, hogy a „Kultúra Európai Fővárosai” program eredményeként az esemény évében a „Kultúra Európai Fővárosa” címet elnyert városban az idegenforgalom átlagosan 12 %-kal növekedett, és az azt követő évben is meghaladta az eseményt megelőző évek átlagát. Ugyanezen tanulmány szerint az esemény növekedési potenciálja továbbra is magas, azonban azt jobban ki kellene használni. Ezen oknál fogva a Kulturális Főigazgatóság új javaslatot dolgozott ki, amely a „Kultúra Európai Fővárosa” címet elnyerni kívánó városok vonatkozásában új és világosabb kiválasztási kritériumok elfogadására irányul, hogy ösztönözze a városok közötti versengést és vetélkedést, kiemelve a kulturális programok európai dimenzióját és fenntarthatóságát, valamint elősegítse a kulturális események menedzselésével kapcsolatos bevált gyakorlatok terjesztését. A javaslat kéri továbbá a „Kultúra Európai Fővárosa” címet elnyert város számára nyújtott európai pénzügyi hozzájárulás megháromszorozását. E finanszírozás összege jelenleg 500 ezer euró.

4.4 2005. december elején az Európai Parlament Költségvetési Ellenőrző Bizottsága a turizmusban és a kultúrában rejlő lehetőségek lehető legoptimálisabb kiaknázása érdekében első ízben hagyta jóvá 1 000 000 euró elkülönítését, amelyet a „kiemelt európai idegenforgalmi célpontok” fejlesztésére irányuló projekt kidolgozására kell fordítani.

4.5 Az Európai Bizottság Vállalkozási és Ipari Főigazgatósága létrehozta a „Turizmus fenntarthatóságáért” csoportot, amely többek között az intézmények és az ágazatban működők különböző kategóriáinak szakértő képviselőiből áll. Feladata, hogy javaslatokat nyújtson be az Európai Bizottságnak a fenntartható turizmus megvalósítására vonatkozóan, mindezt a turizmussal kapcsolatban kidolgozandó Európai Agenda 21 előkészületeként, amelyet 2007-ig kell kidolgozni. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság egyetért az Európai Bizottsággal és az Európai Parlamenttel abban, hogy az idegenforgalom egyetlen támogatandó formája csak és kizárólag a fenntartható turizmus.

4.6 Günter Verheugen biztos ezen túlmenően az Európai Turizmus ötödik, 2005. október 20-án Máltán tartott fórumán bejelentette, hogy 2006 első hónapjaiban beindítják az európai turizmus portálját, amely hozzáférést biztosít a nemzeti idegenforgalmi szövetségek weboldalaihoz. A cél az európai idegenforgalmi célpontok népszerűsítése a világ többi részével szemben.

(4) Palmer/Rae Associates, Nemzetközi Kulturális Tanácsadók, „European Cities and Capitals of Culture”, az Európai Bizottság megbízásából készült tanulmány, 2004. augusztus.

4.7 Az Európai Bizottság Vállalkozási Főigazgatósága nemrégiben tanulmány elkészítését kezdte meg a következő témában: „A kulturális és sportesemények hatása az idegenforgalmi ágazathoz kapcsolódó kis- és középvállalkozásokra”, míg a Kulturális Főigazgatóság kutatást indított az európai kulturális gazdasággal kapcsolatosan.

5. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerepvállalása

5.1 Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, tudatában annak, hogy mennyire fontos az idegenforgalmi ágazat Európa számára, jó ideje érdeklődik az e szegmenshez kapcsolódó politikák iránt, mint például a kibővített Európa idegenforgalmi politikái, a turizmus és a társadalmi-gazdasági fejlődés, a turizmus és az állami, valamint a magánszektor közötti együttműködés, a turizmus és a sport stb.⁽⁵⁾

5.2 Az előző, 4.7. bekezdésben felsorolt két tanulmánnyal együtt a turizmusról és a kultúráról szóló jelen vélemény is – a korábbiakban (ld. 5.1.) említett véleményekhez hasonlóan – hozzá kíván járulni az idegenforgalom európai szinten kialakítandó jövőbeni iránymutatásainak meghatározásához.

6. A polgárok kultúra iránti érzékenységének fejlesztése

6.1 A kulturális értékek jelentőségét először is a helyi polgároknak kell tudatosítani, akiknek jobban meg kell ismerniük a területükön található történelmi, művészeti és környezeti értékeket.⁽⁶⁾ Ha a polgároknak tudatosulnak a fenti értékek, nagymértékben hozzájárulhatnak a saját területük védelméhez és felértékeléséhez, oly módon, hogy támogatják az állami hatóságok intézkedéseit.

6.2 Ezen széleskörű kulturális tudat kifejlesztését már az iskolákban el kell kezdeni, mégpedig olyan programok révén, amelyek által a fiatalok jobban megismerik saját lakóhelyük történelmi, művészeti és környezeti értékeit, továbbá olyan kezdeményezések révén, amelyek a fiatalokat aktív résztvevőivé teszik ezen értékek fejlesztésének⁽⁷⁾

(5) Az EGSZB által tárgyalta, turizmushoz kapcsolódó témák közül a következőket említhetjük: „Idegenforgalmi politika a kibővített Európában”; „Az idegenforgalom hozzájárulása a társadalmi-gazdasági fejlődéshez”, valamint „Idegenforgalmi politika és a magán-, valamint az állami szektor közötti együttműködés”, előadó: Juan MENDOZA CASTRO; „Turizmus és sport: Európa jövőbeni kihívásai”, előadó: Patrizio PESCI.

(6) Példaként utalunk az antwerpeni (Belgium) önkormányzat kezdeményezésére, amelynek révén valamennyi antwerpeni polgár számára ingyenesé vált a helyi múzeumok látogatása.

(7) Olaszországban például létrejött néhány érdekes kezdeményezés a területen: az Olasz Környezeti Alap (FAI) Szövetség minden évben az első tavaszi hónapokban elősegíti a kevésbé ismert vagy a nagyközönség előtt általában zárt műemlékek megnyitását, és azt kéri a helyi iskolák tanulóitól, hogy „egy napra váljanak idegenvezetők”, és mutassák be a látogatóknak ezeket a műemlékeket.

7. A kulturális turizmus különböző aspektusai

7.1 A kulturális turizmus hatékony előmozdítása érdekében – hogy a „kulturális szempontból közönyös turistát” is meghódítsuk – elemezni és fejleszteni kell az ágazat különböző aspektusait, megpróbálva azonosítani általános tendenciáit és fejlődési potenciálját. A kulturális turizmus legfontosabb aspektusai a következők: művészetek és tradíciók; vásárok és kiállítások; fesztiválok és kulturális események; borászat és gasztronómia; „filmturizmus”, illetve történeti és kulturális témájú parkok.

7.2 Művészeti örökség

7.2.1 A kulturális turizmus leghagyományosabb aspektusa a „materiális” művészeti örökség, amelybe a történelmi központok, a múzeumok, illetve a régészeti övezetek tartoznak bele. Ezek esetében az elsődleges feladat a kulturális javak, illetve a turisztikai szolgáltatások kezelésének jobb összehangolása oly módon, hogy jobban hozzáférhetővé tegyék e javakat a turisták számára. El kell fogadni az „idegenforgalmi és kulturális rendszerek” egységes kezelésének integrált megközelítését. Előnyben kell például részesíteni a különféle művészeti és környezeti rendszerek egységes kezelését abban az esetben is, ha azok egy része állami kezelésben, más részük magánkézben van; a nyitvatartási idők és belépőjegyek tekintetében olyan politikát kell követni, amely optimalizálhatja a helyszínekre való bejutást, és lehetővé teheti a bevétel növelését, s ezáltal a kezelési költségek fedezését; továbbá „életet kell lehelni” a kulturális örökségbe, például olyan időszakos kiállítások rendezésével a múzeumokban, történelmi épületekben vagy várakban, amelyek a kortárs művészetet is népszerűsítik.

7.2.2 E területen számos érdekes kísérlet valósult már meg. Példaként említjük a különböző európai városokban bevezetett „turistakártyákat”, amelyek egyesítik egyfelől a közlekedési szolgáltatásokat, másfelől a múzeumokba, illetve régészeti helyszínekre való bejutást.

7.2.3 A kisebb művészeti központok esetében különösen hasznos az ún. „kulturális körzetek” működtetéséből leszűrt tapasztalat. Ez utóbbiak több települést magukban foglaló homogén területek turisztikai és kulturális szolgáltatásait kapcsolják össze, amelyeket együtt népszerűsítenek, és egy helyre összpontosítják az állami szervek és a magánszereplők finanszírozásait. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság szerint kívánatos, hogy a regionális idegenforgalmi szövetségek együttműködjenek a kulturális körzetek fejlesztésében és létrehozásában, akár határokon átnyúló jelleggel is.

7.2.4 A különböző országokban található kulturális javakat „hálózatba kellene szervezni”⁽⁸⁾ vagy egy útvonalra összekapcsolni, például a várak, illetve kastélyok, a történelmi épületek, a régészeti lelőhelyek (például a Magna Graecia városainak hálózata)⁽⁹⁾ vagy egyes sajátos típusú múzeumok, például az „ipari

múzeumok” vagy a transzeurópai útvonalak⁽¹⁰⁾ (mint például a via Francigena) esetében. Ezeket a hálózatokat vagy útvonalakat egységes védjeggyel és megfelelő jelzésekkel kellene ellátni, valamint integrált módon népszerűsíteni. Ezenkívül, amennyiben lehetséges, ajánlatos lenne egységes vendéglátó-ipari szolgáltatásokat nyújtani.

7.3 Kulturális események, kiállítások, rendezvények

7.3.1 A kulturális események, például a vásárok, koncertek, fesztiválok és egyedi kezdeményezések a kulturális turizmus egy másik fontos aspektusát képviselik. Az elmúlt tíz-tizenöt év folyamán a kulturális események a turizmus előmozdításának fontos tényezőivé léptek elő. A művészetrajongók – főként a fiatalok – mind növekvő számban utaznak egy-egy nagy vásár, koncert, fesztivál, illetve egy-egy olyan egyéni kezdeményezés kedvéért, mint például a Párizsban, Versailles-ban, Brüsszelben, Rómában, Bécsben, Varsóban, stb. megrendezett „fehér éjszakák”.

7.3.2 Ha támogatni kívánjuk a kulturális turizmus ezen aspektusát, vagy az infrastruktúrák szintjén kell közbelépni, támogatva a vásárok és fesztiválok befogadására alkalmas létesítmények építését vagy átalakítását; vagy az események ütemezése, promóciója illetve kommunikációja terén kell intézkedéseket hozni. Az Európai Uniónak elő kellene mozdítania egy egységes kulturális eseménynaptár kidolgozását, bátorítania kellene a különböző országok és kulturális intézmények közötti együttműködést, és ösztönöznie kellene az e téren kevesebb tapasztalattal és hagyománnyal rendelkező országok kezdeményezéseit, élükön a tíz új tagállammal.

7.4 Borászati-gasztronómiai értékek, falusi turizmus

7.4.1 A kulturális turizmus harmadik fontos aspektusa a különböző régiók borászati és gasztronómiai értékeihez kapcsolódik; e „materiális kultúra” jelentősége az utóbbi években folyamatosan növekedett, és a jellegzetes termékek támogatására valóságos kulturális és gazdasági mozgalmat indított el.⁽¹¹⁾

⁽¹⁰⁾ A sok érdekes tapasztalat közül megemlíthetjük az alábbiakat:

- A „Téglagótika Európai Útja” („European Route of Brick Gothic”), a projektben 7 ország (Svédország, Dánia, Németország, Lengyelország, Litvánia, Lettország és Észtország), valamint 26 város és két tartomány vesz részt.
- „A zsidó kulturális örökség európai útvonalát” az Európa Tanács az „Európa Tanács legjobb kulturális útvonala” díjjal tüntette ki (2005. december 5.).

⁽¹¹⁾ A jellegzetes termékek népszerűsítésének különböző tapasztalatai között említhetjük az olasz „Slow Food” elnevezésű, Carlo Petrini által alapított nemzetközi szervezetet, amelynek jelenleg 83 000 tagja van; Olaszországban, Németországban, Svájcban, az Egyesült Államokban, Franciaországban, Japánban, Nagy-Britanniában székhellyel, 122 országban pedig képvisellel rendelkezik. A Slow Food az ízlés uniformizálása ellen küzd, védi a fogyasztók tájékoztatáshoz való jogát, valamint a hagyományos élelmiszerekhez és a gasztronómiai tradíciókhoz kötődő kulturális identitást. A jellegzetes termékeket népszerűsítő európai útvonalak közül valószínűleg a következők a legjelentősebbek: a whisky-út Skóciában, amely a világon az egyetlen, a malátawhiskynek szentelt útvonal, valamint a belga és a holland trappista sörök útvonala, vagy a Bretagne-ban kialakított osztrigaútvonal, stb.

⁽⁸⁾ Érdekes kezdeményezés az erődített városok hálózata. A 17 történelmi város hálózatának köszönhetően, amelyet Kent (Nagy-Britannia), Nord-Pas-de-Calais (Franciaország) és Nyugat-Flandria (Belgium) régiók alkotnak, felértékelődött e terület jelentékeny közös történelmi-művészeti öröksége.

⁽⁹⁾ Ahogyan ezt a 2005. november 18-án Paestumban lezajlott nyilvános meghallgatáson Campania tartomány és Görögország egyes idegenforgalmi tanácsnokai javasolták.

7.4.2 A cél ebben az esetben is olyan „borászati és gasztronómiai útvonalak” létrehozása, amelyek ugyanakkor művészeti és kulturális értékeket is magukban foglalnak, és olyan egységes turisztikai körutazásokat kínálnak, amelyek egyesítik a kulturális látogatásokat és a kóstolókat, továbbá a falusi élet élményeit, vagyis egyfelől a történelem és a művészetek megismerését, másfelől pedig a borászati hagyományok és jellegzetes ételek megtapasztalását.

7.4.3 Az Európai Uniónak elő kellene mozdítania az „európai bortúrák és gasztronómiai túrák, valamint a falusi turizmus európai atlaszában” kidolgozását, és különös figyelmet kellene fordítania a két vagy három ország hagyományait összefogó, határokon átívelő útvonalakra; mindez hozzájárulna a tradíciók és a „másság” megannyi közös gyökerének megismertetéséhez is.

7.5 Filmturizmus

7.5.1 A kulturális turizmus negyedik aspektusa, amely a tömeges turizmus egyre jelentősebb hullámaint indukálja, a TV- és mozifilmgyártás. A nagysikerű mozifilmek és televíziós alkotások forgatási helyszíneinek és tájainak meglátogatása számos régióban látványosan megnövelte az odalátogató és ott időző turisták számát. A Northumberland grófságban (Nagy-Britannia északi részén) található alnwicki kastély például, amely a J. K. Rowling regényei alapján készült filmek forgatásának keretében szolgált – melyek főhőse Harry Potter –, a semmiből rövid idő alatt tekintélyes számú turistát vonzott magához, ma már évi 13 millió eurós turisztikai forgalmat bonyolítva, és ezzel Nagy-Britannia egyik legjelentősebb turisztikai úti céljává lépett elő. Ugyanez a jelenség figyelhető meg Olaszországban a piemonti Agliè kastély esetében, amely az „Elisa di Rivombrosa” című televíziós alkotás forgatási helyszíne volt, és ahol a látogatók átlagos száma heti 100-ról 3 500-ra emelkedett. A filmek népszerűsítő hatása olyan filmek esetében is megfigyelhető, amelyek még nem kerültek a mozikba, de forgatásuk folyamatban van. Nagy-Britanniában például egy Lincoln nevű kisváros, ahol Dan Brown azonos című bestsellerből készülő „A Da Vinci kód” című filmet forgatják, már most jelentős számú turista úti céljává vált. Párizsban pedig olyan utazási irodák alakultak, amelyek kizárólag a Brown regényében szereplő helyekre szerveznek utakat.

7.5.2 Egy 2005 augusztusában Nagy-Britanniában készített felmérés szerint a felnőttek 27 %-át, a 16 és 24 év közötti fiataloknak pedig 45 %-át befolyásolják a szünidő színhelyének kiválasztásában a moziban vagy televízióban látott filmek. A brit idegenforgalmi hivatal, a VisitBritain éppen ezért figyelemmel kíséri a filmgyártás eseményeit, és honlapján úgynevezett „movie map”-eket tesz közzé, vagyis olyan részletes térképeket, amelyek valamennyi forgatási helyszínt jeleznek, az oda vezető út és a helyszínen elérhető turisztikai szolgáltatások pontos leírásával.

7.6 Kulturális jellegű tematikus parkok

7.6.1 A kulturális turizmus ötödik aspektusa a történelmi, illetve művészeti jellegű tematikus parkok létrehozása lehetne, amelyek kiegészítik a múzeumok, történelmi központok és régészeti övezetek látogatását. A lehetőség szerint a híres és

frekvenciált idegenforgalmi célpontok közelében kialakítandó park segítené azon történelmi korszak alapos megértését, amelybe a látogató – az idegenforgalmi célpont látogatása során – éppen „belemerül”.⁽¹²⁾ Hasonló parkokat lehetne létrehozni a főbb európai kulturális övezetekben,⁽¹³⁾ és az Uniónak elő kellene mozdítania az úgynevezett *info-tainment* (információs és szórakoztató) infrastruktúrák kiépítését, amelyek még nagyobb számú turistát vonhatnak.

8. Az új technológiák felhasználása

8.1 Az új informatikai és kommunikációs technológiák számtalan módon hozzájárulhatnak a kulturális javak turisztikai célok érdekében történő kamatoztatásához: internetes honlapok illetve műholdas és digitális televíziós csatornák létrehozása, audio- és videoklippek készítése a legújabb generációs multimédiás mobiltelefonok számára, műemlékek és történelmi-művészeti hangulatok rekonstruálása a virtuálisvalóság-technológiák segítségével stb.⁽¹⁴⁾

8.2 Az új technológiák alkalmazásának egy sajátos területévé léphetne elő a különösen népszerű műemlék helyszínek turisztikai fenntarthatósága és védelme, amelyeket a tömeges turistaforgalom könnyen károsíthat. Az informatika új lehetőségeket kínál a turistaforgalom tervezése, felügyelete és szűrése terén, ami ugyanakkor azon környezeti változók (például a múzeumi termekben tapasztalt páratartalom) automatikus ellenőrzésével is párosulhat, amelyek károsíthatják a műalkotásokat. Ezenkívül az online helyfoglalás és az előre bejelentett időpontban történő látogatások rendszere elősegítheti az egyszerre csak kis csoportokban látogatható helyszínek jobb kihasználását.

8.3 Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a modern technológiák értékes segítséget nyújthatnak az építészeti akadályok – amelyek gyakran leküzdhetetlen gátat jelentenek a fogyatékkal élők számára – megszüntetését lehetővé tévő létesítmények és rendszerek létrehozásában.

8.4 Az Európai Unió, amely a 7. Kutatási és Innovációs Keretprogramban kifejtette, hogyan támogathatná a kutatási eredmények a turizmus ágazatát és a kulturális örökséghez való hozzáférést, bátoríthatná az ilyen típusú kezdeményezések

⁽¹²⁾ Érdekes példa erre a „The Malta Experience”, amely egy körülbelül egy órás filmben bemutatja a sziget történelmét a kezdetektől, és azokat a népeket, amelyek a szigetet lakták. Ily módon a fiatalabb látogatók is könnyebben megértik az őket körülvevő valóságot.

⁽¹³⁾ A pompeji ásatási területek mellett például létre lehetne hozni egy virtuális parkot az ókori Pompejiről, amely bemutatná a korabeli mindennapok életét, és akár reprodukálhatná a Vezúvnak a várost elpusztító kitérését is. Hasonló parkot lehetne létrehozni a belgiumi Waterloo-ban is, amelynek révén a turisták jobban megértenék, hogyan zajlott le a történelem egyik leghíresebb csatája, stb.

⁽¹⁴⁾ A luxemburgi elnökség által támogatott „Kulturális turizmus: az európai integráció kihívása” című, 2005 áprilisában tartott konferencia alatt néhány érdekes példa került fel az új technológiák alkalmazásával kapcsolatban: például a mini-computerek használata, amelyek lehetővé teszik a folyamatos tájékoztatást azon területekről, amelyen a látogató éppen áthalad (a példa a via francigena zarándokai által bejárt útra vonatkozott).

konkrét megvalósítását. Ennek érdekében létre lehetne hozni a rendelkezésre álló technológiák és a bevált gyakorlatok közössi szintű nyilvántartását, hogy megfelelő tájékoztatást kaphassanak a különböző országok érdekelt szereplői.

8.5 Az új technológiák használata létfontosságú az európai turisztikai és kulturális helyszínek nem csupán az Unión belül, hanem az Unión kívül történő promóciója szempontjából is. E területen is indokolt lenne létrehozni az egyes országokban folyamatban lévő kezdeményezések nyilvántartását. Az Európai Unió a turizmus európai portáljával együtt létrehozhatna egy műholdas TV-csatornát is, amely az Európába irányuló turizmust népszerűsítene az Európán kívüli országokban.

9. A kulturális javak kezelésének és a személyzet képzésének problémája

9.1 A kulturális örökség idegenforgalmi célokra történő kiaknázását szolgáló hatékony rendszer kérdése felveti a kulturális javak kezelésének problémáját. E javak ugyanis egyes esetekben köztulajdonban (az állam vagy helyi hatóságok kezelésében), máskor vallási vagy közhasznú szervezetek, egyes esetekben pedig továbbra is magánszemélyek tulajdonában vannak. Különösen kényes a helyzet egyes új tagállamokban, ahol az elmúlt évtizedek kényszerállamosításai a tulajdonjogi keret bizonytalanságához és sok kulturális kincs állagának jelentékeny romlásához vezettek.

9.2 Támogatni kell tehát azokat a kezelési modelleket, amelyek tiszteletben tartják a műemléki és kulturális javak jelenlegi tulajdoni viszonyait, és maximális garanciát nyújtanak a védelem és megóvás terén, ugyanakkor lehetővé teszik a különböző idegenforgalmi és kulturális javak összehangolt kezelését, bátorítva az állami, illetve magánberuházások összekapcsolását, akár megfelelő adójellegű ösztönzők révén is.

9.3 Az Európai Uniónak el kellene végeznie a különböző tagállamokban meglévő kezelési rendszerek felülvizsgálatát, értékelve azok hatékonyságát, és bátorítva a többi tagállamban történő elterjesztésüket, illetve – akár az adórendszerekhez kapcsolódóan is – javaslatot kellene tennie a kulturális javak kezelésére az állami és a magánszektor közötti együttműködést elősegítő innovatív rendszerekre.

9.4 A kulturális javak kezeléséhez kapcsolódó másik probléma az ágazatban dolgozó személyek képzésének kérdése, akiknek a művészettörténeti és történelmi ismereteken túl immár megfelelő tudással kell rendelkezniük a gazdálkodás, a marketing és az új technológiák területén is, valamint a turistákkal közvetlen kapcsolatba kerülő személyeké (szállodai személyzet, kereskedők, a közérdekű szolgáltatások alkalmazottjai stb.), akik esetében a megfelelő nyelvtudáson túl kívánatos a szükséges szakértelem, valamint az, hogy képesek legyenek a turisták kulturális különbözőségeit tiszteletben tartani. Az Európai Uniónak a képzési gyakorlatok területén is nyilvántartásba kellene vennie a legelőrehaladottabb kísérleteket, a tapasztalatcsere, a *benchmarking*-kezdeményezések, illetve a bevált gyakorlatok összehasonlítása és terjesztése érdekében; mindez a minőségi turizmus fellendítését szolgálja.

10. A kulturális turizmus és az egyéb idegenforgalmi szegmensek közötti integráció

10.1 A kulturális turizmus hatékony kezelése pozitív hatással lehet az ágazat különféle egyéb szegmenseire is, a vízparti üdülturizmustól a hegyvidéki turizmuson át az üzleti turizmusig, vagy akár az idősek számára szervezett utazásokig.

10.2 A műemlék-útvonalak, a vásárok, koncertek, fesztiválok illetve borászati és gasztronómiai események jelenléte pozitívan befolyásolhatja a turisták döntését egyes európai üdülöhelyek javára, és segítheti ez utóbbiakat abban, hogy megőrizték versenyképességüket a gazdaságilag felemelkedő országok idegenforgalmi központjaival szemben, amelyek – jóllehet a természeti erőforrások, illetve az árak tekintetében versenyképesebbek – nehezen tudnak olyan kulturális lehetőségeket kínálni, amelyek versenyre kelhetnének az Unió lehetőségeivel.

10.3 Ami az üzleti turizmust illeti, itt is hasonlóképpen igaz, hogy a szakmai célú utazás összekötésének lehetősége a kulturális turizmus gyakorlásával arra ösztönözheti az érintetteket, hogy utazásukat adott esetben néhány nappal meghosszabbítsák (esetleg egy hétvége beiktatásával), és azt – házastársukat, gyermeküket bevonva – családi utazássá alakítsák.

10.4 Tekintettel az európai népesség várható élettartamára, amely ma jóval magasabb, mint a múltban, a kulturális turizmus jól összeegyeztethető az idősek igényeivel, akik egyre gyakrabban szentelik szabadidejüket a tanulásnak és új kultúrák megismerésének. Ez a tényező azon igénnyel is összeegyeztethető, mely szerint a turizmust ösztönözni kell az év utolsó hónapok tekintett időszakában is.

10.5 Az Európai Unió kétségkívül meghatározó szerepet játszhat olyan intézkedések megvalósításában, amelyek célja a kulturális turizmus és az ágazat egyéb szegmensei közötti integráció előmozdítása.

11. Következtetések és ajánlások

11.1 Azon kedvező hatás alapján, amelyet a kultúra gyakorolhat a turizmus fejlődésére, és különösen annak figyelembevételével, hogy a turizmus, túl azon, hogy a gazdaság egyik húzóágazata, jelentős mértékben hozzájárul a lisszaboni stratégia fő célkitűzései, a „növekedés” és a „foglalkoztatás” megvalósításához, e véleménytervezet elsődleges célja, hogy további elemekre hívja fel az európai intézmények figyelmét e dinamikus, azonban az Európán kívüli országok erős versenyének kitett ágazat népszerűsítése érdekében.

11.2 Kommunikáció és integrált támogatás

11.2.1 Az európai kulturális turizmus hatékony ösztönzése érdekében javítani kell Európa és az európai turisztikai célpontok integrált kommunikációját és promócióját. Ugyanakkor elő kell segíteni a bevált gyakorlatok alkalmazását a védelem, a hasznosítás, a kezelés és a képzés területén. E célra bizonyosan nagyon hasznos lehet a turizmus európai portálja, főként, ha megfelel az alábbi feltételeknek:

- a tagállamok idegenforgalmi hivatalainak kellene „táplálnia” a portált, mégpedig egységes módon, konkrét, gyakorlati és állandóan frissített információkkal,
- a portálnak lehetővé kell tennie a nemzeti és a transzeurópai turisztikai-kulturális hálózatokkal és útvonalakkal kapcsolatos részletes tájékoztatást, valamint promóciót,
- az ágazatban működők számára is hasznos lesz, hogy naprakész információkat szerezhetnek a kezeléssel kapcsolatos bevált gyakorlatra vonatkozóan a turisztikai-kulturális rendszerek és a kulturális javak kezelésének területén, továbbá a kezdeményezések és rendezvények fejlesztéséről, valamint az alkalmazottak időszzerű továbbképzési lehetőségeiről,
- tartalmazzon európai szinten összefogott információkat is: például az európai kulturális események és rendezvények naptárát, és a borászati-gasztronómiai útvonalak, valamint a vidéki turizmus „atlaszát”,
- legyen biztosított a turizmus európai portálja és a kultúra európai portálja közötti koordináció és szinergia.

11.3 A bevált gyakorlatok támogatása pályázati és premizáló rendszereken keresztül

11.3.1 Az Európai Unió előmozdíthatná a bevált gyakorlatok alkalmazását a turisztikai-kulturális szolgáltatások kezelésében, mégpedig oly módon, hogy programjaiban – elsőként a „Kultúra Európai Fővárosai”⁽¹⁵⁾ programban és a „Kiemelt európai turisztikai célpontok” jövőbeni programban – pályázati és premizáló rendszereket alkalmaz. Az Európai Unió ezenkívül tanácsadási szolgáltatást nyújthatna azon városok és területek számára, amelyek úgy döntenek, hogy pályázóként részt vesznek e két programban és a jelenleginél nagyobb mértékű pénzügyi hozzájárulást biztosíthatna számukra, továbbá esetlegesen előnyben részesíthetné őket a strukturális alapokhoz való hozzájutásnál. Nemzeti szinten pedig hasznos lenne előmozdítani a két programban pályázóként résztvevő, turisztikai-kulturális érdekeltégű városok és települések közötti egészséges versengést, amelynek során európai szinten meghatározott kritériumokat kellene alkalmazni: kezelési rendszerek, a magán- és az állami szektor közötti együttműködés, a turisztikai és a kulturális szolgáltatások integrációja, kulturális események promóciója és kommunikációja, stb. a „Kultúra Európai Fővárosai” számára; a fenntarthatóság, az idegenforgalmi szezon meghosszabbítása, kezelési rendszerek, a magán- és az állami szektor közötti együttműködés, szolgáltatások integrációja, stb. a „Kiemelt európai turisztikai célpontok” számára stb.

Brüsszel, 2006. március 15.

11.4 A kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása

11.4.1 A kultúrák közötti párbeszéd előmozdítása a turisztikai-kulturális programok számára is az egyik fő célkitűzés kellene, hogy legyen, mind az Európai Unióon belül, különös tekintettel a további 4 tagjelölt országgal való bővítésre, mind pedig az EU és a világ egyéb térségei között. Különösen helyesnek tűnik ezért az EU azon döntése, amellyel 2008-at „A kultúrák közötti párbeszéd európai évévé” nyilvánította. Hasznos lenne azonban már 2008 előtt is egy sor, például az iskolákra irányuló projektet beindítani, a középszkolai diákokra is kiterjeszteni az Erasmushoz hasonló nemzetközi diákcsereprogramokat, vagy elősegíteni a különböző országok iskolai osztályai közötti testvérkapcsolatok kialakítását. Az időségek is lehetnének a kultúrák közötti párbeszéd előmozdítására irányuló specifikus projektek címzettjei. Ily módon 2008 a már folyamatban levő kezdeményezések „kirakatévé” lenne, és újabb kezdeményezéseknek adhatna lendületet.

11.5 Az Európai Turisztikai Ügynökség létrehozása

11.5.1 Az EU nem rendelkezik a turizmusra irányuló közvetlen eszközökkel, mivel sajnos még hiányzik ehhez a jogi alap. Hasznos lenne azonban Európa részéről egy olyan intézkedés, amely kezelési szinten megerősíti a koordinációt, hogy az ágazat felértékelésére irányuló jelenlegi és jövőbeni projekteket elő lehessen mozdítani. Az EGSZB üdvözlőné az Európai Turisztikai Ügynökség lehető legrövidebb időn belül és a szubszidiaritás elvének mindenkorai tiszteletben tartásával történő létrehozását, amely európai megfigyelőközpontként működhetne azzal a céllal, hogy a Közösséget és a tagállamokat ellássa a turizmussal kapcsolatos megbízható és összevethető információkkal és adatokkal. E javaslatot már a „Turizmus és sport: Európa kihívásai a jövőben” című korábbi saját kezdeményezésű véleményünkben is bemutattuk.

11.6 A turisztikai-kulturális tevékenységek politikai koordinálásának elősegítése

11.6.1 Az EGSZB pozitívan értékeli Günther Verheugen biztos Máltán, az európai turizmus IV. fórumán⁽¹⁶⁾ tett javaslatát, valamint az európai parlament nemrégiben elfogadott állásfoglalását, amely szerint a Vállalkozási és Ipari Főigazgatóságot kellene megbízni a turizmus ágazatára kiható különböző közösségi kezdeményezések koordinálásával.

11.7 Az EGSZB a jelen véleményt *Paestumi Nyilatkozatnak* nevezte el, tekintettel arra a nyilvános meghallgatásra, amely novemberben zajlott ezen a varázslatos olaszországi régészeti lelőhelyen.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

elnöke

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁵⁾ 2005-ig ez a program kormányközi megállapodásokon alapult.

⁽¹⁶⁾ Az Európai Parlament 2005. szeptember 8-i állásfoglalása a fenntartható európai turizmus új perspektíváiról és kihívásairól.